

welcher ein Opferspruch u. s. w. zunächst und wesentlich gehört, ist dessen प्रकृति, *Ācṣ. Ça. 3, 2.* पित्र्यं वा भजते शीलं मातृवर्धनमेव वा । न कथं च न दुर्पयिनिः प्रकृतिं स्वा नियच्छति ॥ *seinen Ursprung, seine Herkunft M. 10, 59.* °श्रेष्ठ्यात् — वर्णानां ब्राह्मणः प्रभुः ३. पुंसस्तस्य स राज्ञाय पृष्ठः प्रकृतिनामनी *Rāḡa-Tar. 6, 55.* गोपालप्रकृतिरार्यको ऽस्मि *so v. a. von Haus aus ein Kuhhirt Māh. 109, 8.* यावन्न प्रकृतिं भजेत् *seinen gewöhnlichen, natürlichen Zustand Suçr. 1, 243, 20.* प्रकृतौ स्थापयितुम् *Ragh. 8, 75, 12, 31.* प्रकृतिमापन्ना ते प्रियसखी *Vikr. 8, 2. Prab. 97, 17.* श्रपुच्छः प्रकृतिं गतः *Hit. II, 131. Bhāg. 11, 54.* न क्रोधवशमापन्नः प्रकृतिं हतुमर्हसि *R. 3, 70, 4.* °स्थ *Jāñ. 1, 20, 63. Hariv. 3708. Suçr. 1, 246, 1. Daçak. in Benf. Chr. 183, 15. 193, 21. Çiç. 9, 79. Varāh. Brh. S. 3, 5.* °स्थित 16, 40. *Hariv. 14616.* मरणं प्रकृतिः शरीरिणां विकृतिर्जीवितमुच्यते बुधैः *Ragh. 8, 86, 12, 31.* उल्लवमम्यातपसंप्रयोगाच्चैक्यं हि यत्सा प्रकृतिर्जलस्य *Ragh. 3, 54. Bhāg. P. 3, 26, 22.* शरीरशीलयोः प्रकृतेर्विकृतिर्भवेत् *Suçr. 1, 112, 12. Varāh. Brh. S. 13, 12.* अन्यच्च यत्सात्प्रकृतेः प्रतीयं तत् 31, 25. प्रकृतेरन्यत्वमुत्पातः 43, 1. 87, 11. प्रकृतिरेव सतामविषादिता *Spr. 2360. Bhārtr. 2, 31. Kathās. 25, 296.* अस्मान् *Natur, Wesen MBh. 4, 318. Spr. 1815.* सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि *Bhāg. 3, 33. Bhāg. P. 1, 14, 5.* क्रूरप्रकृतिक *Prab. 83, 1.* पितृप्रकृति *galliger Natur, galligen Temperaments Varāh. Brh. 2, 8. Brh. S. 67, 1. 111. Laghu. 2, 19.* सत्त्वानां प्रकृतिभूमिः *Nir. 7, 4. वर्णानाम् RV. Prāt. 13, 2. Pañkāt. 203, 6.* °विषम *von Natur Spr. 142.* °सिद्धमिदं हि महात्मनाम् 2823. °कृपा *Megh. 5. °सुभग 41. °निष्ठुर Vid. 64. °कल्याणी Mārk. P. 16, 65.* प्रकृत्या adv. gebraucht: a) *von Natur, von Haus aus, an und für sich P. 2, 3, 18. Vārtt. M. 3, 257. संपदान्विताः R. 1, 7, 11. करुणात्मका 10, 6. 6, 72, 20. fg. श्रष्टावेते प्रकृत्यैव दुश्चिकित्स्या मरुगदाः Suçr. 1, 119, 15. Çāk. 9. Spr. 1193. 1404. 2352. 2597. कुलालो ऽहं प्रकृत्या Pañkāt. 218, 11. — b) in dem ursprünglichen Zustande, unverändert Ācṣ. Ça. 1, 6. 2, 11. Kāt. Ça. 24, 7, 15. 25, 4, 44. Çāñk. Ça. 1, 2, 6. 12. 15. 3, 6. 4, 8. सोमधिगमे प्रकृत्या 6, 8. RV. Prāt. 2, 12. 27, 5, 11. 10, 13. VS. Prāt. 3, 10. 79. 88. 4, 5, 6, 11. AV. Prāt. 3, 38, 54. P. 6, 1, 115. 2, 1. 137. 3, 75. स्थितः प्रकृत्या हिमवानिवाचलः Spr. 1414. प्रकृति = स्वभाव AK. 1, 1, 2, 37. Trik. 3, 3, 164. H. an. 3, 279. Med. t. 131. = रूप H. 1376. = स्वरूप Halāj. 3, 78. = कारणा Halāj. 3, 78. — 2) Grundform so v. a. Muster, Norm, Schema, Paradigma (namentlich im Ritual); = मूल, योनि. Z. d. d. m. G. IX, LXVI. Ācṣ. Ça. 5, 1. 9, 1. एषा प्रकृतिः सत्त्वानाम् 11, 1. 12, 15. Kāt. Ça. 1, 6, 27. 4, 3, 21. 5, 17. 5, 4, 5. 11, 9. 24, 1, 5. 3, 38. 4, 2. अनादेशे प्रकृतिर्दक्षिणानाम् *es gilt die Regel Çāñk. Ça. 15, 11, 18. 1, 16, 1. 6, 1, 1. 9, 1, 1. Ind. St. 1, 15, 8.* मूल°, अवात्त्र° *absolute und relative oder partielle Norm Mādh. zu Pañkāt. Br. 1, 1, 1. — 3) in der Philosophie: a) = प्रधान die Natur (im Gegens. zum Geist) AK. 1, 1, 4, 7. Halāj. 5, 16. Çyātācṣ. Up. 4, 10. सत्त्वज्ञस्तमसा साम्यावस्था प्रकृतिः प्रकृतेर्महान् Kap. 1, 62 (61). Mātsja-P. in VP. 13, N. 18. Trik. 3, 3, 164. H. an. Med. Halāj. 5, 78. प्रकृतिः पुरुषो वा Kap. 1, 134. Sāñk. 22. 45. 59. 61. fg. Suçr. 1, 311, 11. 14. Bhāg. 9, 10. Sōrjas. 12, 13. Kathās. 2, 11. VP. 10. Bhāg. P. 3, 27, 1. fg. गणेशजननी दुर्गा राधा लक्ष्मी [ः] सरस्वती । सावित्री च सृष्टिविधा प्रकृतिः पञ्चधा स्मृता ॥ Brahmayā. P. in Verz. d. Oxf. H. 22, b, 38. fg. ihre अंश, कला und कलाशोष 23, a, 26. fg. mit Durgā identificiert**

21, b, 1. pl. die materiellen Grundformen: यथात्तरात्मा प्रकृतीरधिष्ठितश्चराचरं विश्वमिदं समञ्जते *Kām. Nitīs. 4, 78.* ततश्चराचरं विश्वं निर्ममे देवपूर्वकम् । ऊर्ध्वमध्याधरेभ्यो ऽथ स्रोतोभ्यः प्रकृतीः सृजन् ॥ *Sōrjas. 12, 26. — b) die acht Ursprünglichen, aus denen alles Andere hervorgeht: अच्युक्त, महत्-त् (बुद्धि), अहंकार und die fünf Elemente (oder Urelemente) MBh. 12, 11552. fg. 13041. 13, 1060. 1094. 1100. Tattvas. 4. प्रकुर्वन्तीति प्रकृतयः 13. Bhāg. P. 7, 7, 22. Vgl. भूमिरापो ऽनलो वायुः खं मनो बुद्धिरिव च । अहंकार इतीयं मे भिन्ना प्रकृतिरष्टधा Bhāg. 7, 4. — 4) in der Politik: die constitutiven Elemente des Staates: स्वाम्यमात्यौ पुरं राष्ट्रं कोषदण्डौ मुहृत्तथा । सप्त प्रकृतयो ह्येताः सप्ताङ्गं राज्यमुच्यते ॥ *M. 9, 294. 295.* स्वाम्यमात्यौ जना दुर्गं कोषो दण्डस्तथैव च । मित्राण्येताः प्रकृतयो राज्यं सप्ताङ्गमुच्यते ॥ *Jāñ. 1, 352.* अमात्यराष्ट्रदुर्गाणि कोषो दण्डश्च पञ्चमः । एताः प्रकृतयस्तस्मैर्विजिगीषोरुदाहृताः ॥ एताः पञ्च तथा मित्रं सप्तमः पृथिवीपतिः । सप्त प्रकृतिकं राज्यमित्युवाच बृहस्पतिः ॥ *Kām. Nitīs. 8, 4. 5.* स्वाम्यमात्यसुहृत्कोशराष्ट्रदुर्गबलानि च । राज्याङ्गानि प्रकृतयः पौराणां श्रेणयो ऽपि च ॥ *AK. 2, 8, 4, 18. H. 714. H. an. Med. (wo स्प्यादमात्यादि° zu lesen ist). Halāj. 3, 78. Hit. III, 143. Nach M. 7, 155. fg. führen die vier bei einem Kriege zunächst in Betracht kommenden fremden Fürsten, der Mध्यम, विजिगीषु, उदासीन und शत्रु diesen Namen; dann acht ferner stehende Fürsten (मित्र, अरिमित्र, मित्रमित्र, अरिमित्रमित्र, पार्ष्णिप्राह, आक्रन्द, पार्ष्णिप्राहसार und आक्रन्दासार nach Kull.); jene vier nennt Kull. मूलप्रकृति, diese acht शाखाप्रकृति. Jeder dieser zwölf Fürsten hat wieder fünf Prakṛti: Minister, Reich, Festungen, Schatz und Heer (द्रव्यप्रकृति nach Kull.; vgl. Spr. 1264), so dass im Ganzen zweiund-siebzig Prakṛti angenommen werden (vgl. auch Daçak. 201, 2). बाह्य°, अन्तः° *Pañkāt. ed. orn. 38, 16. die constitutiven Elemente des eigenen Staates mit Ausschluss des Fürsten sind in den folgenden Stellen gemeint: यदा प्रकृष्टा मन्येत सर्वास्तु प्रकृतिर्मिश्रम् । अत्युच्छ्रितं तथात्मानं तदा कुर्वति विग्रहम् ॥ M. 7, 170.* स्वामिमूला भवन्त्येताः सर्वाः प्रकृतयः खलु *Hit. IV, 58. Kām. Nitīs. 4, 78.* प्रकृतिः स्वामिना त्यक्ता समृद्धापि न जीवति *Spr. 1827.* In noch engerer Bedeutung bezeichnet das Wort a) die Minister *Trik. 3, 3, 164.* प्रकृतोनां च हृषकान् *M. 9, 232. N. 8, 7. Kām. Nitīs. 4, 79. 80. Çāk. 132. Ragh. 12, 12. Spr. 2620. Varāh. Brh. S. 42 (43), 67. Pañkāt. I, 333. Mārk. P. 19, 20.* धर्माध्यक्षो धनाध्यक्षः कोषाध्यक्षश्चमूपतिः । हतः पुरोधा दैवज्ञः सप्त प्रकृतयो ऽभवन् ॥ *Rāḡa-Tar. 1, 119. — b) die Unterthanen, Bürger (पौरवर्ग) Med. नियहं प्रकृतोनां च कुर्याद्यो ऽरिबलस्य च M. 7, 175. तुष्ट° adj. 209. परिपूर्णा यथा चन्द्रं दृष्ट्वा हृष्यति मानवाः । तथा प्रकृतयो यस्मिन्स चान्द्रव्रतिको नृपः ॥ 9, 309. N. 7, 12. सर्वानुरक्त° adj. MBh. 3, 15955. 16003. R. 1, 3, 13. 37. 43, 1. Kām. Nitīs. 9, 33. Ragh. 4, 12. Çāk. 194. Kathās. 10, 217. Vid. 51. sg. Künstler, Handwerker H. 899. H. an. Halāj. 2, 438. 3, 78. — 5) in der Gramm. Thema, Stamm, Wurzel H. an. Aḡajapāla im ÇKDr. प्रकृतिप्रत्ययौ प्रत्ययार्थं सह ब्रूतः *Cit. beim Schol. zu P. 1, 2, 56. 51, Sch. 4, 1, 155, Sch. Vop. 1, 16. AK. 3, 3, 1. 3, 4, 23, 101. Sāh. D. 17, 2. — 6) N. zweier Klassen von Metren: a) der achtsilbigen Ind. St. 3, 107. 110. — b) der 84silbigen RV. Prāt. 16, 55. 58. Ind. St. 3, 132. 137 (die hier als Beispiel angeführten Worte stehen AV. 12, 1, 40). 281. 400. 424. Colebr. Misc. Ess. II, 163. Khandom. XXI. — 7) in der Mathem. Coefficient, Multiplier Colebr.****